

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Професор науково-педагогічної роботи
Пантелеймонов А.В.

2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Глобальні проблеми сучасності

(шифр і назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти магістерський

спеціальності: 106 : Географія;

103 : Науки про Землю

факультет – ГГРТ

2018/2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету «22» червня 2018 р., протокол № 11.

Програма навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» для студентів факультету ГГРТ спеціальностей «Географія», «Науки про Землю»

Програму схвалено на засіданні кафедри політології (протокол № 14 від 14.06.2018 р.)

Розробник: Авксентьев Олександр Леонідович, кандидат філос. наук, доцент кафедри політології філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

В.о. завідувач кафедри політології

О.В. Крисенко

Схвалено методичною комісією факультету психології

Протокол № 7 від 28.08 2018 р.

Голова методичної комісії факультету ГГРТ

Жемеров О.О.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальностей 106 «Географія», 103 «Науки про Землю»

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: проблеми розвитку сучасного світу.

1. Опис навчальної дисципліни

- 1.1. **Метою** викладення навчальної дисципліни є: дослідження глобальних проблем сучасності.
- 1.2. **Основним завданням** вивчення дисципліни є: формування у студентів системного погляду на процеси, що відбуваються у сучасному світі.
- 1.3. Кількість кредитів – 3
- 1.4. Загальна кількість годин 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
24 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Не передбачені	Не передбачені
Самостійна робота	
54 год.	78 год.
Індивідуальні завдання не заплановано	

1.6. Заплановані результати навчання – залік

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати**:

- класифікацію та сутність сучасних глобальних проблем;
- основні напрями вирішення глобальних проблем сучасності.

У результаті вивчення курсу студенти повинні **вміти**:

- застосовувати отримані знання та методології при дослідженні сучасних політичних, економічних та соціальних процесів у світі та Україні.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ГЛОБАЛІСТИКИ

Тема 1. Гуманістична традиція та дослідження планетарних загальнолюдських проблем.

Глобальні процеси та еволюція предмету політичної науки. Інтеграція наук і проблема загальнонаукового синтезу у контексті дослідження глобальних проблем. Глобалістика як система наукових знань, її основні рівні, напрямки та специфіка.

Гуманізм як система поглядів, що історично змінюється. Науковий, соціальний і гуманістичний аспекти дослідження глобальних проблем. Ідеї планеризму, пангуманізму, світової солідарності, якості життя та їхнє місце у системі поглядів неогуманізму.

Сучасні концепції глобальної еволюції Землі та виникнення біосфери. Біосфера як система та її еволюція. Перехід біосфери у ноосферу. Біосферно-ноосферна теорія В.І. Вернадського. Феномен людини і концепція ноосфери П. Тейяра де Шардена. Гіпотеза Геї Дж. Лавлока. Соціально-філософські проблеми коеволюції людини і природи.

Тема 2. Загальна характеристика глобальних проблем сучасності.

Причини, сутність та критерії визначення глобальних проблем. Змістовна диференціація понять: глобальні проблеми людства, глобальні проблеми цивілізації, глобальні проблеми сучасності, глобальні проблеми НТР, універсальні проблеми. Поняття суб'єкта глобальних проблем. Види глобальних проблем. Сучасні інтерпретації витоків загострення глобальних проблем, їхня динаміка та класифікація. Загальна характеристика інтерсоціальних, природно-соціальних і антропо-соціальних груп глобальних проблем.

Глобальні проблеми і процеси глобалізації. Визначення та сутність глобалізації. Прояви глобалізації у політиці, економіці, культурі. Мультикультуралізм, глокалізація та нові культурні ідентичності. Глобальне моделювання як один із методів пізнання глобальних явищ. Римський клуб як ініціатор глобального моделювання.

Моделі глобального простору У. Бека та Г. Терборна. Концепції глобалізації Дж.Ю. Стігліца, Е. Гідденса та Л. Склера. «Гіберглобалізм» Ф. Фукуями. Теорія «зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтона. Трансформаційна теорія глобалізації (Дж. Розенау, Д. Хелд, А. Мак-Гру). Культура та глобалізація у Р. Робертсона.

Особливості кризи гегемонії та варіанти подальшої еволюції сучасної капіталістичної світ-економіки.

Розділ II. ІНТЕРСОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СВІТУ.

Тема 3. Геополітичні проблеми людства.

Глобальний політичний процес: суб'єкт і структура. Всесвітні політичні інститути, нерівність розвитку і поліцентризм. Роль ТНК у світовій політиці. Роль «тіньової» економіки та політики у планетарній динаміці.

Національна держава на зламі тисячоліть. Значення глобальних перетворень для майбутнього національних держав. Криза державного суверенітету та проблема держав, що не склалися. Міжетнічні конфлікти та міграційні процеси у світі.

Політичне управління як глобальна проблема. Еволюція доктрин управління суспільством: від автократії до прямої демократії. Проблема неопатримоніалізму. Індустріальне і постіндустріальне суспільство, інформаційний етап розвитку світу. Стратегічне управління: історія, теорія, порівняльний аналіз.

Тема 4. Глобальний політичний процес і запобігання планетарній військовій катастрофі.

Протиріччя глобального політичного процесу та політика планетарної безпеки. Витоки війн. Природа і особливості сучасного мілітаризму. Гонка озброєнь в ієрархії глобальних проблем. Світова торгівля зброєю і політика роззброєння. Розвиток новітніх засобів озброєної боротьби і загроза біосферної воєнної катастрофи. Планетарні наслідки ядерного конфлікту; політичні аспекти запобігання ядерної та іншої планетарної катастрофи. Механізм післявоєнного регулювання світу та його радикальні трансформації у 1990-ті роки та сьогодні.

Проблеми війни у сучасних умовах. Загроза III-ї світової війни. «Гібридні війни» як новий різновид війни. Україна та «гібридна війна» на Донбасі. Напрямки державної протидії поширенню «гібридної війни».

Тероризм у сучасному світі. Тероризм: поняття, витоки, різновиди. Основні характеристики міжнародного тероризму на сучасному етапі. Аль-Каїда та ІДІЛ («Ісламський халіфат»). Шляхи вирішення проблеми.

Сучасні геополітичні реалії та основні підходи до майбутнього світового порядку. Міжнародні організації і стратегія стійкого розвитку цивілізації. Україна в системі

геополітичних координат. Криза міжнародної системи і міжнародний порядок. Співвідношення понять «міжнародний порядок» та «світовий порядок». Еволюція глобальної міжнародної, міждержавної системи. Загострення глобальних проблем та необхідність нового бачення світу.

Тема 5. Ресурси Землі і політичні аспекти глобальної енергетичної, сировинної та продовольчої проблеми.

Екологічна безпека як імператив політичного розвитку. Природа екологічної кризи, наслідки, екологічна безпека, світовий досвід екополітики. Багатовекторність проблем подолання відсталості країн, що розвиваються. Сучасні інтерпретації навздогінного розвитку альтернативних моделей та неоднорідності країн, що розвиваються. Бідність як світова проблема. Зв'язок проблеми відсталості з іншими глобальними проблемами. Політика консервації відсталості як фактор дезінтеграції глобальної системи. Багатоваріантність розвитку і політика глобальної безпеки. Основні підходи до трактування «залежності». Концепція багатополярності щодо країн третього світу.

Ресурсне підґрунтя низки регіональних і міжнародних конфліктів. Проблема наднаціонального регулювання використання ресурсів планети як загальнолюдського здобутку. Природа продовольчої кризи у країнах, що розвиваються, її соціальний зміст та політичні наслідки. Масовий пауперизм і проблема ліквідації голоду. Поняття глобальної продовольчої безпеки. НТП у виробництві продовольства: перспективи, виклики (хімія, біотехнології та забезпечення людства їжею).

Світовий океан і збалансованість життя. Міжнародне співробітництво у вирішенні проблем світового океану та засвоєння Арктики і Антарктики. Космос і проблема відкритості космічного простору.

Розділ III. АНТРОПОСОЦІАЛЬНІ ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тема 6. Соціальна нерівність як глобальна проблема: економічний, гендерний, расово-етнічний та релігійний виміри.

«Світові розколи» та «зіткнення цивілізацій». Дискримінація та «пастки толерантності». Радикалізм, екстремізм. Ціннісна криза. Клерикалізація та архаїзація суспільної свідомості.

Етноси між глобалізацією та автентичністю. Феномен етносу у постіндустріальному суспільстві. Етнічні міграції: міфи і реалії. Ефект чайна-тауну. Етнічне у постмодерній культурі.

Проблеми міжконфесійних взаємин та небезпека релігійних конфліктів у сучасному світі. Глобальна демографічна проблема людства та шляхи її розв'язання. Здоров'я людини у політиці планетарної безпеки.

Тема 7. Проблема людини та політичні аспекти становлення глобального інформаційного середовища.

Глобальні проблеми з точки зору філософської антропології. Поняття «глобальної інформаційної революції». Проблеми адаптації людини до глобального середовища, що стрімко змінюється. Людський вимір глобального загальнокультурного процесу. Інформмонополізм, медіакратія, політичне маніпулювання. Інформаційні війни. Зростання ролі ЗМІ та ЗМК у політиці в умовах глобалізації.

Особистість і суспільство. Нова система цінностей. Оновлений гуманізм. Всесвітнє телебачення, відеоіндустрія та комуніційні ТНК. Проблема людської безпеки та державний суверенітет.

Загрози у глобальному вимірі, що стоять перед Україною, напрями розв'язання цих проблем.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	Усього го	у тому числі				Усього го	у тому числі					
л		п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ГЛОБАЛІСТИКИ												

Тема 1. Гуманістична традиція та дослідження планетарних загально-людських проблем	14	4	2			8	12	1				11
Тема 2. Загальна характеристика глобальних проблем сучасності	14	4	2			8	14	1	1			12
Розділ II. ІНТЕРСОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СВІТУ												
Тема 3. Геополітичні проблеми людства.	14	4	2			8	13	1	1			11
Тема 4. Глобальний політичний процес і запобігання планетарній військовій катастрофі.	12	2	2			8	12	1				11
Тема 5. Ресурси Землі і політичні аспекти глобальної енергетичної, сировинної та продовольчої проблеми.	12	2	2			8	13	1	1			11
Розділ III. АНТРОПОСОЦІАЛЬНІ ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ												
Тема 6. Соціальна нерівність як глобальна проблема: економічний, гендерний, расово-етнічний та релігійний виміри.	13	4	1			8	14	2				12
Тема 7. Проблема людини та політичні аспекти становлення глобального інформаційного середовища	11	4	1			6	12	1				10
Разом	90	24	1 2			54	90	8	4			78

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		для денної форми навчання	для заочної форми навчання
1	Гуманістична традиція та дослідження планетарних загально-людських проблем	2	
2	Загальна характеристика глобальних проблем сучасності	2	1
3	Геополітичні проблеми людства.	2	1
4	Глобальний політичний процес і запобігання планетарній військовій катастрофі	2	
5	Ресурси Землі і політичні аспекти глобальної енергетичної, сировинної та продовольчої проблеми.	2	1
6	Соціальна нерівність як глобальна проблема: економічний, гендерний, расово-етнічний та релігійний виміри	1	
7	Проблема людини та політичні аспекти становлення глобального інформаційного середовища	1	1
	Разом	12	4

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		для денної форми навчання	для заочної форми навчання
1	Проаналізувати виникнення гуманістичної традиції та дослідження планетарних загальнолюдських проблем	8	11
2	За допомогою рекомендованої літератури дати загальну	8	12

	характеристику глобальних проблем сучасності		
3	Обґрунтувати головні геополітичні проблеми людства	8	11
4	Звернувшись до літературних джерел, з'ясувати, у чому полягає глобальний політичний процес і які можливі шляхи запобігання планетарній військовій катастрофі	8	11
5	Розглянути питання про ресурси Землі і політичні аспекти глобальної енергетичної, сировинної та продовольчої проблеми	8	11
6	Розглянути питання соціальної нерівності як глобальної проблеми крізь призму економічного, гендерного, расово-етнічного та релігійного вимірів.	8	12
7	Охарактеризувати проблему людини та політичні аспекти становлення глобального інформаційного середовища	6	10
	Разом	54	78

6. Індивідуальні завдання

7. Методи контролю

Основними критеріями оцінювання поточної успішності студентів є самостійна робота з вивчення основних проблем, написання контрольної роботи. Методом підсумкового контролю є написання письмової залікової роботи.

8. Схема нарахування балів

Приклад для заліку

Поточний контроль та самостійна робота							контр. робота	Залік	Разом	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7				
5	5	5	5	5	5	5	25	40	100	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для заліку
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

9. Рекомендоване методичне забезпечення

1. Агитон К. Альтернативный глобализм. Новые мировые движения протеста. – М., 2014.
2. Аникин А.В. Мальтус и мальтузианство // Юность науки: Жизнь и идеи мыслителей-экономистов до Маркса. – 2-е изд. М.: Политиздат, 1975. С. 266-274.
3. Антонян Ю.М. Этнорелигиозные конфликты: проблемы, решения: учеб. пособие. М.: Щит-М, 2004. 367с.
4. Арбеніна В.Л. Етносоціологія. Навч. посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 316 с.
5. Арутюнов В. Х., Свінцицький В. М. Філософія глобальних проблем сучасності : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. К. : КНЕУ, 2003. 90 с.
6. Бадью А. Апостол Павел: обоснование универсализма / Ален Бадью ; пер. с фр. О. Головой. – Москва–Санкт-Петербург: Моск. филос. фонд; Университетская книга, 1999. 95 с.
7. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / Пер. с англ. М.: Весь мир, 2004. 188 с.
8. Бауман З. Текучая современность. – Санкт-Петербург: Питер, 2008. 240 с.
9. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономия / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельника. М. : Прогресс-Традиция, Территория будущего, 2007. 464 с.

10. Бек У. Космополитическое мировоззрение; пер. с нем. М.: Центр исследований постиндустриального общества, 2008. – 336 с.
11. Бек У. Что такое глобализация?: Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельника. М. : Прогресс-Традиция, 2001. 303 с.
12. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. М., 1998.
13. Бжезинский З. Выбор: мировое господство или глобальное лидерство. М., 2004.
14. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры; пер. с фр. Е. А. Самарской. – М. : Республика, Культурная революция, 2006. 269 с.
15. Бодрийяр Ж. Система вещей / Ж. Бодрийяр. – М. : Рудомино, 1995. – 198 с.
16. Бондаренко В. Міжконфесійний конфлікт в Україні: витоки, стан і шляхи подолання // Людина і світ. 1991. №3. С. 2-10.
17. Бредникова О., Паченков О. «Этническое предпринимательство» мигрантов и мифы мультикультурализма // Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ. – М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 2002.
18. Бунаков М. Ю. Национализм и национальная идентичность в условиях глобализации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.orenburg.ru/culture/credo02_2006.
19. Бурдые П. Практический смысл; под ред. Н. А. Шматко ; пер. с фр. – СПб. : Алетейя, М. : Ин-т экспериментальной социологии, 2001. – Сер. Университетская библиотека. – 562 с.
20. Буш Дж., Скоукрофт Б. Мир стал другим. Пер. с англ. – М. : Междунар. отношения, 2004.
21. Бхабха Х. Местонахождение культуры // Журнал исследований восточноевропейского пограничья «Перекрестки». Минск: Европейский гуманитар. ун-т, 2005. № 3-4. С. 161–191.
22. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире; пер. с англ. – СПб. : Университетская книга, 2002. 416 с.
23. Валлерстайн И. Европейский универсализм: риторика власти // Прогнозис. 2008. № 2(14). С.3–56.
24. Валлерстайн И. Исторический капитализм. Капиталистическая цивилизация. М.: Товарищество научных изданий КМК, 2008. 176 с.
25. Валлерстайн И. Мирсистемный анализ: введение; пер. с англ. Н. Тюкиной. – М. : Территория будущего, 2006. 248 с.
26. Вальденфельс Б. Между культур [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://anthropology.runet.ru/old/6/wald.htm>
27. Вальденфельс Б. Своя культура и чужая культура. Парадокс науки о «Чужом»; пер. с нем. // Логос. Философско-литературный журнал. 1995. № 6. М. : Гнозис, 1994. С. 77–79.
28. Василенко И. А. Геополитика современного мира. – М.: Гардарики, 2007. 317 с.
29. Габермас Ю. Постметафізичне мислення; пер. з нім В. М. Купліна. К. : Дух і Літера, 2011. 280 с.
30. Гаврилишин Б. Дороговказ в майбутнє. До ефективних суспільств. Доповідь Римському клубові; пер. з англ. – К. : Основи, 1993. – 235 с.
31. Гаджиев К. С. Геополитика: учебник для бакалавров. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Издательство Юрайт, 2013. 479 с.
32. Гантігтон С. Зіткнення цивілізацій? // Філософ. і соціолог. думка. 1996. № 1-2. С. 11–24.
33. Геополитика террора. Геополитические последствия террористических актов в США 11 сентября 2001 года. М., 2001.
34. Гидденс Э. Ускользающий мир. Как глобализация меняет нашу жизнь. – М., 2004.
35. Гіденс Е. Нестримний світ. Як глобалізація перетворює наше життя; пер. з англ. Н. Поліщук. К. : Альтерпрес, 2004. – 100 с.
36. Глобализация и идентичность: Хрестоматия / сост., авт. предисл. Т. С. Воропай ; отв. за вып. В. Михайлов. – Х. : Эксклюзив, 2007. – 459 с.
37. Глобализация: синергетический подход / под общ. ред. В. К. Егорова. – М. : Изд-во РАГС, 2002. 472 с.
38. Глобализация: человеческое измерение. М., 2002.
39. Глобальные проблемы человечества. М. : Изд-во МГУ, 2006. 264 с.
40. Голиков А.П. та ін. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник / А.П. Голиков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. – К.: Либідь, 1996. – С.302-304.

41. Государства и религии в Европейском Союзе (опыт государственно-конфессиональных отношений) / сост. Г. Робберс; под ред. М. А. Воскресенского [и др.]. – М.: Ин-т Европы РАН, 2009. – 722с.
42. Гумбрехт Х. У. Производство присутствия: Чего не может передать значение; пер. с англ. С.Зенкина. М. : НЛЮ, 2006. – 184 с.
43. Де-Вос, Дж. Этнический плюрализм: конфликт и адаптация // Личность, культура, этнос: современная психологическая антропология. М.: Смысл, 2001.
44. Денчев К. Феномен антиглобализма: учеб. пособие для вузов. М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2005.
45. Дракер П. Посткапиталистическое общество [Электронный ресурс]. Режим доступа : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vsntu/2008_2009/86-87
46. Експерти про нетрадиційні релігії і міжрелігійні конфлікти // Людина і світ. 1999. № 6. С. 28.
47. Есть ли будущее у капитализма? / И.Валлерстайн, Р.Коллинз, М.Мани, Г.Дерлугьян, К.Калхун / Пер. с англ. под ред. Г.Дерлугьяна. М.: Изд-во Института Гайдара, 2015. 320 с.
48. Європейська та українська культура в нарисах : навчальний посібник / за ред. І. З. Цехмістро, В. І. Штанько, В. С. Старовойт, В. М. Леонтьєвої. К. : Центр навч. літ-ри, 2003. 320 с.
49. Жижек С. Дразливый суб'єкт: відсутній центр політичної онтології; пер. з англ. Р. Й. Димерець. К. : ППС, 2008. 510 с.
50. Жижек С. Устройство разрыва. Паралаксное видение; пер. с англ. М. : Европа, 2008. 516 с.
51. Зенгер Х. Стратегемы. О китайском искусстве жить и выжить. Знаменитые 36 стратегем за три тысячелетия. В 2-х томах. М. : 2005.
52. Зюнова Т. В. Дипломатия: модели, формы, методы: Учебник для вузов. М.: Аспект Пресс, 2013. 348 с.
53. Иванов С.В. Снижение рождаемости в странах Юга: политика вокруг политики // Экономический журнал ВШЭ. 2011. №4. С. 565-582.
54. Иванов В.Н., Иванов А.В., Доронин А.О. Управленческая парадигма XXI века. М., 2002.
55. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. М., 2000.
56. Капица С.П. Демографическая революция и будущее человечества // В мире науки. 2004. № 4. С. 82-91.
57. Капица С. Мои воспоминания: [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://profilib.com/chtenie/29761/sergey-kapitsa-moi-vozpominaniya-43.php>.
58. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. М. : ЭКСМО, 2003. 832с.
59. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура. М. : ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.
60. Кеннеди Пол. Вступая в XXI век. М., 1997.
61. Киссинджер Г. Дипломатия. Пер. с англ. В. В. Львова / Послесловие Г. А. Арбатова. – М. : Радомир, 1997. 848 с.
62. Кожушко Евгений. Современный терроризм: анализ основных направлений. Минск, 2000.
63. Кокошин А.А. Заметки о проблеме ядерного терроризма в современной мировой политике. М.: УРСС, 2004.
64. Кокошин А.А. Стратегическое управление: теория, исторический опыт, сравнительный анализ, задачи для России. М., 2003.
65. Конфликты на Востоке. Этнические и конфессиональные. Учебное пособие для студентов вузов / Под ред. Воскресенского А.Д. М.: Аспект Пресс, 2008. 512 с.
66. Косуха П. З церковних фронтів – на поле християнської благодаті // Віче 1993. № 1 (10). С. 124.
67. Кукатас Ч. Теоретические основы мультикультурализма. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://dialogs.org.ua/ua/issue_full.php?m_id=10227.
68. Кузнецов И.М., Мукомель В.И. Адаптационные возможности и сетевые связи мигрантских этнических меньшинств. М.: Институт социологии РАН, 2005.
69. Лапкин В.В., Пантин В.И. Геоэкономическая политика и глобальная политическая история. М.: «Олита», 2004.
70. Лебедева Н. М., Татарко А. Н. Ценности культуры и развитие общества. М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2007.
71. Леонидов Ф. Введение в вероучения народов мира : справ. пособие. М. : Флинта, 2007. 128с.
72. Ліотар Ж. Ф. Ситуація постмодерну // Філософська і соціологічна думка. 1995. № 5-6. С. 16-42.

73. Международный терроризм: внутренняя структура понятия и его роль в политическом дискурсе / Под ред. Л.Е. Бляхера. Хабаровск. 2005.
74. Михайлов С.В. Европа: от временных иностранных рабочих к новым этническим меньшинствам / С.В. Михайлов // *Полития.ги.* – 2005. – № 1.
75. Многоликая глокализация / Под ред.. П.Бергера и С.Хантингтона; Пер. с англ. М.: Аспект Пресс, 2004. 379 с.
76. Новиченко М. Міжконфесійні конфлікти // *Людина і світ.* 1995. № 9. С. 17-18.
77. Пластун В.Н. Эволюция деятельности экстремистских организаций в странах Востока. Новосибирск. 2002.
78. Поспеловский Д.В. Тоталитаризм и вероисповедание: научное издание М. : Изд. Библейс.-богосл. ин-та св. апостола Андрея, 2003. 655с.
79. Рансьер Ж. Разделяя чувственное; пер. з фр. В. Лапицкий, А. Шестаков. СПб.: Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2007. – 264 с.
80. Ревина Е. В. Мультикультурный город: этническое измерение. Ростов н/Д: Изд-во СКНЦ ВШ ЮФУ, 2008.
81. Религия и конфликт / Под ред. А. Малашенко, С. Филатова. М. : РОССПЭН, Моск. Центр Карнеги, 2007. 288с.
82. Рікер П. Сам як інший; пер. з фр. К. : Дух і Літера, 2000. 458 с.
83. Рікер П. Идеология та утопія; пер. з англ. К. : Дух і Літера, 2005. 386 с.
84. Романе Й. Геополитика хаоса. М., 2001.
85. Рязанцев С.В. Этническое предпринимательство как форма адаптации мигрантов// *Общественные науки и современность.* 2000. №5.
86. Саїд Е. Культура й імперіалізм; пер. з англ. К. Ботанова, Т. Цимбал, Н. Гхазалі, Т. Марценюк. К. : Критика, 2007. 608 с.
87. Саїд Е. Орієнталізм; пер. з англ. В. Шовкун. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. .
88. Современные международные отношения: Учебник / под ред. А. В. Торкунова, А.В. Мальгина. М. : Аспект Пресс, 2012. 688 с.
89. Соколов К. Б. Национальная идентичность в контексте системного подхода // *Системные исследования культуры.* СПб.: Алетейя, 2009.
90. Стиглиц Дж. Многообразные инструменты, шире цели: движение к пост-Вашингтонскому консенсусу [Электронный ресурс] // *Вопросы экономики.* 1998. № 8. Режим доступа : <http://www.reforms.ru/cons.htm>.
91. Сусоколов А.А. Культура и обмен. Введение в экономическую антропологию. М.: SPSL-Русская панорама, 2006.
92. Тайлор Ч. Мультикультуралізм і «політика визнання»; пер. з англ. К. : Альтерпрес, 2004. Тейлор Ч. Етика автентичності. К. : Дух і літера, 2002. 128 с.
93. Титар О. В. Глобалізація і українські культурні ідентичності: глобальний диктат візуального // *Гуманітарний часопис: Зб. наук. праць.* Х. : ХАІ, 2012. № 3. С. 64–70.
94. Титар О. В. Глобалізація та українські культурні ідентичності: поліцентризм, тотальність, холістичність // *Вісник НУ імені В. Н. Каразіна. Сер. : Теорія культури і філософія науки.* – Х., 2013. № 1029 II. С. 252–257.
95. Титарь Е. В. Субъективность, идентичность и формы глобализированной культуры: проблемы типологии культуры // *Yearbook of Eastern European Studies (Польша).* 2014. №3. С. 41–52.
96. Тишков В. А. Реквием по этносу: Исследования по социально-культурной антропологии. М.: Наука, 2003.
97. Толерантность / Под ред. М. П. Мчедлова. М. : Республика, 2004. 416с.
98. Тоффлер Э. Третья волна. М., 2002.
99. Тоффлер Э. Шок будущего. М., 2001.
100. Українці, діаспора і державний лобізм // *Інтернет видання українців Америки «Нова Хвиля».* [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://newwave4.org/merediany/125-ukrayinci-diaspora-i-derzhavnij-lobizm.html>.
101. Уткин А.И. Глобализация: процесс осмысления. М., 2001.
102. Уткин А.И. Мировой порядок XXI века. М., 2001.
103. Фуко М. Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью; под общей ред. В. П. Визгина и Б. М. Скуратова ; пер. с фр. С. Ч. Офертаса. – М. : Практис, 2002. 384 с.
104. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. Пер. с англ. М.: АСТ, 2004. 349с.

105. Фуко М. Нужно защищать общество / Foucault M. Il faut defendre la societe: Cours au College de France, 1976 / М. Фуко ; пер. с фр. Е. А. Самарской. СПб. : Наука, 2005. 312 с.
106. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне; пер. з нім. М. В. Беляев, К. В. Костин, Е. Л. Петренко та ін. М. : Весь Мир, 2008. 416 с.
107. Хаусхофер К. О геополитике. М., 2001.
108. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. М. , 2003.
109. Хардт М., Негри А. Империя; пер. с англ. за ред. Г. В. Каменской, М. С. Фетистова. М. : Пракис, 2004. 440 с.
110. Хардт М. Негри А. Множество: война и демократия в эпоху империи; пер. с англ. за ред. В. Л. Иноземцева. М. : Культурная революция, 2006.– 559 с.
111. Хаттон У. Мир, в котором мы живем / Пер. с англ. – М.: Ладомир, 2004. 556 с.
112. Хелд Д., Гольдблатт Д., Макгрю Э., Пerratон Дж. Глобальные трансформации. М., 2004.
113. Шрадер Х. Экономическая антропология. СПб., 1999.
114. Эко У. Поиски совершенного языка в европейской культуре; пер. с итал. и примечания А. Миролюбовой. Серия «Становление Европы».– СПб. : Александрия, 2007. 423 с.
115. Элиаде М. История веры и религиозных идей: от Гаутамы Будды до триумфа христианства. М.: Академический проект, 2014. 496 с.
116. Этническая мобилизация и межэтническая интеграция. М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 1995.
117. Этничность и религия в современном конфликте/ Под ред. Тишкова В.А., Шнирельмана В.А. М. :Наука, 2012. 656с.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ»

Тема 1. Гуманістична традиція та дослідження планетарних загальнолюдських проблем

1. Глобалістика як система наукових знань, її основні риси та специфіка.
2. Гуманізм як система поглядів, що історично змінюється.
3. Концептуальні підходи дослідження глобальної еволюції Землі.

Тема 2. Загальна характеристика глобальних проблем сучасності

1. Сутність, причини та критерії визначення глобальних проблем.
2. Класифікація глобальних проблем сучасності.
3. Глобалізація у сучасному світі.

Тема 3. Геополітичні проблеми людства.

1. Глобальний політичний процес: суб'єкти та структура.
2. Національна держава і політична система за умов глобалізації.
3. Геополітична картина сучасного світу.

Тема 4. Глобальний політичний процес і запобігання планетарній військовій катастрофі

1. Гонка озброєнь в ієрархії глобальних проблем.
2. Локальні воєнні конфлікти і загроза третьої світової війни. «Гібридні» війни.
3. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності.

Тема 5. Ресурси Землі і політичні аспекти глобальної енергетичної, сировинної та продовольчої проблеми.

1. Природа та наслідки екологічної кризи. Глобальні екологічні проблеми.
2. Ресурсне підґрунтя міжнародних і регіональних конфліктів.
3. Демографічна і продовольча проблеми: соціально-політичний вимір.
4. Проблема міжнародного співробітництва в освоєнні космосу світового океану Арктики та Антарктиди.

Тема 6. Соціальна нерівність як глобальна проблема: економічний, гендерний, расово-етнічний та релігійний виміри.

1. «Світові розколи» та «Зіткнення цивілізацій». Радикалізм, екстремізм у сучасному світі.
2. Етноси між глобалізацією та автентичністю.
3. Міжнаціональні конфлікти у сучасному світі.
4. Проблеми міжконфесійних взаємин у світі та в Україні.

Тема 7. Проблема людини та політичні аспекти становлення глобального інформаційного середовища.

1. Глобальна «інформаційна революція» і проблема «цифрової нерівності».
2. Інформаційні війни, політичне маніпулювання.
3. Проблеми людської безпеки в інформаційному суспільстві.

ПИТАННЯ ДО ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

1. Визначення та причини виникнення глобальних проблем.
2. Класифікація сучасних глобальних проблем.
3. «Зовнішня» глобалізація у сучасному світі: суб'єкти, інструменти, метаморфози державності.
4. Проблема забруднення водних ресурсів.
5. Глобальне потепління: міф чи реальність?
6. Антиглобалізм у сучасному світі: причини, напрямки, вимоги.
7. Глобалізація та політична модернізація неklasичного типу.
8. Проблема утилізації ядерних відходів.
9. Погляди Т. Мальтуса на причини демографічної кризи в роботі «Досвід законів народонаселення».
10. Продовольча проблема у сучасному світі.
11. Неопатримоніалізм: поняття та характерні ознаки.
12. «Гібридні війни» як явище ХХІ століття.
13. Взаємовідносини «центр – периферія» с точки зору світ-системного аналізу.
14. Загрози локальних воєнних конфліктів у сучасному світі.
15. Міжнародний тероризм як глобальна проблема.
16. Глобальні проблеми інформаційної епохи.
17. Місце України в сучасному глобальному світі.
18. Проблема міжконфесійних взаємин та небезпека релігійних конфліктів у сучасному світі.
19. Здоров'я людини у політиці планетарної безпеки.
20. Забруднення космосу і світового океану як глобальна проблема.
21. Криза духовності у сучасному світі. «Пастки» масової культури.
22. Проблеми відповідальності вчених за результати своїх досліджень.